

‘Je komt er niet met kleine stappen’

Om de Nederlandse intensieve veehouderij een andere weg in te laten slaan, zijn systemsprongen nodig. Grote veranderingen die bestaande patronen doorbreken.

Contact: Bram Bos
Bram.Bos@wur.nl
0320 - 23 85 97

Om de veehouderij echt te vernieuwen zijn grote sprongen nodig, zegt Bram Bos. Anders doorbreek je nooit de in decennia ingesleten patronen. Bos, onderzoeker bij Wageningen UR Livestock Research, werkte onder meer mee aan kippenstal Het Rondeel. Hij is ontworpen om een ideaal kippenleven te garanderen en tegelijkertijd een goed inkomen voor de pluimveehouder.

Systemsprongen heten ze onder onderzoekers en beleidsmakers. Grote stappen in de veehouderij die meerdere vernieuwingen tegelijk verwezenlijken. De belangrijkste voorbeelden die al in praktijk zijn gebracht, zijn te vinden in de pluimveehouderij. Onderzoekers van Wageningen UR werkten samen met pluimveehouders aan nieuwe bedrijfsconcepten die tegelijkertijd het welzijn van de kippen, het inkomen van de boer en het milieu verbeterden.

Dat leverde twee experimenten op waarvan de resultaten inmiddels in de schappen van de supermarkt zijn terug te zien: De Lankerenhof in Voorthuizen, en opvallender nog, Het Rondeel in Barneveld.

In de stallen van die bedrijven hebben kippen verschillende gebieden om te scharrelen, te rusten en eieren te leggen. Het Rondeel werd op de tekentafel ontworpen op basis van wensen van kippen, consumenten en de pluimveehouder. Het integrale ontwerp was volgens Bos nodig om tot echte vernieuwing te komen. ‘Milieu en dierenwelzijn lijken vaak tegenstrijdig. Als je het één oplost, ontstaat aan de andere kant een probleem. Bovendien ziet een boer vaak niets terug voor investeringen in welzijn of milieu. De veehouderij is gedurende decennia geoptimaliseerd op lage kostprijs en grote volumes. Dat heeft het systeem op één spoor gezet. Je komt daar niet vanaf door vanuit de bestaande praktijk in kleine stappen te veranderen.’

‘In de literatuur over innovatie is veel aandacht voor breuken. Beroemd is het voorbeeld van de luchtvaart. Vanaf het begin van de luchtvaart werd er gewerkt met propellervliegtuigen. Al voor de Tweede Wereldoorlog werd voorzien dat doorontwikkeling langs die lijn een theoretisch einde kende, bijvoorbeeld met betrekking tot de vlieghoogte en de snelheid. De straalmotor opende allerlei nieuwe mogelijkheden. Zulke breuken, daar zijn we naar op zoek.’

Afspraken

De grootste vernieuwing bij de opzet van het Rondeel is volgens Bos echter niet de nieuwe technologie, maar het samenwerkingsverband dat tussen verschillende partijen in de productieketen is ontstaan. De Rondeeleieren liggen voor een meerprijs van drie cent per ei in de schappen van Albert Heijn. De supermarkt heeft afspraken gemaakt met pluimveehouder Gerard Brandsen over de prijs die hij krijgt voor zijn eieren. Hij mag bijvoorbeeld een hogere voerprijs doorrekenen in de prijs van zijn eieren. Belangrijk, want de voerkosten bepalen minstens driekwart van de kosten van een ei. Hoge voerprijzen zetten de marges dus zwaar onder druk.

Kip in de Rondeelstal.

Het Rondeel is zo'n succes dat er een tweede stal volgens het ontwerp wordt gebouwd.

Bos: 'Albert Heijn ziet business in de lijn die zij Puur en Eerlijk noemen. Daar past een eerlijke omgang met de boeren in. Ik verwacht dat vergelijkbare afspraken ook voor andere sectoren gekopieerd gaan worden.'

Het Rondeel is inmiddels zo'n succes dat er een tweede stal volgens het ontwerp wordt gebouwd in Wintelre (Noord-Brabant). Maar gaan die experimenten ook iets betekenen voor de rest van de pluimveehouderij in Nederland? Het Rondeel-ei is misschien leuk voor de vijf procent bewuste consumenten, maar de bulk van de eieren blijft uit reguliere stallen komen. Is het Rondeel daarmee een voorbeeld dat de hele sector gaat vernieuwen, of een nieuwe wetenschappelijk verantwoorde aanwinst voor die paar procent bewuste consumenten? Bos: 'Ik kan niet beloven dat over een paar jaar de hele pluimveehouderij op zijn kop gaat. Maar je moet dit ook niet zomaar wegwuiven. Dit bemoedigt een hele grote groep veehouders. Het inspireert. Zij zien dat het echt anders kan, niet alleen op papier,

maar in de praktijk. De experimenten tonen aan wat er mogelijk is en leiden tot nieuwe onverwachte inzichten, bijvoorbeeld over diergedrag. Ik vind het geweldig dat er binnen zes jaar echt iets staat. Tien jaar geleden wees iedereen vooral naar elkaar. Nu hebben het bedrijfsleven, de Dierenbescherming, ZLTO en EL&I samen iets neergezet.'

Bestemmingsplannen

Volgens Bos' collega-onderzoeker Sierk Spoelstra hebben experimenten zoals het Rondeel ook waarde omdat ze laten zien waar de knelpunten zitten voor boeren die willen vernieuwen. Bij het Rondeel dreigden lokale ruimtelijke verordeningen roet in het eten te gooien. Om de kippen voldoende ruimte te geven was de geplande stal groter dan toegestaan volgens het bestemmingsplan van de gemeente. 'Op dat soort problemen zijn verschillende vergelijkbare initiatieven doodgelopen. Het laat zien dat onze samenleving niet is ingericht op een radicaal andere aanpak.'

Bos: 'Ook vergen dit soort projecten veel tijd, en die is er niet altijd. Om een systeem te veranderen kun je waarschijnlijk het best een reeks aan lokale experimenten doen met onderdelen van een duurzamere inrichting van de veehouderij, naast iconische voorbeelden van een totaal andere ontwerp. Daarbij moet je wel steeds de langetermijnrichting scherp in de gaten houden, en alleen experimenten selecteren die leiden tot integrale duurzaamheid en daar geen nieuwe blokkades voor opwerpen.'

Dan investeer je volgens Bos dus niet in een beter ontwerp van een luchtwasser, omdat dat uiteindelijk niet leidt tot een beter dierenwelzijn. Maar wel in varkenstoiletten, ofwel stallen waarbij varkens vooral worden gestimuleerd om maar op één plek te plas-sen. Dat is goed voor het milieu omdat het de uitstoot van ammoniak kan beperken en wellicht ook van stof, geur en methaan, en omdat het potentieel gezonder is voor de dieren.